

САЙДЫС

информационно - развлекательный журнал № 2 2021 г.

Развивайся с нами, делай с нами!

Учредитель: ЯРО ООО ВОИ

Выпускающий редактор:
Ньургуйаана Скрыбина -
Сайдына

Издатель:
ИД Дьолуо

Дата выхода: июня
2021 года

Периодичность:
ежеквартально

На обложке
Петрова З.Д.

СОДЕРЖАНИЕ

4 ӨБҮГЭ ҮГЭНИН ТУТУҢАН

5 Депрессияҕа
киирбэт туһуттан
тугу гыныхха
собуй?

6 Пантелеймон
Романович
Егоров

7 ВНИМАНИЮ
АБИТУРИЕН-
ТОВ, РОДИТЕ-
ЛЕЙ!

8 САНАТТАН
САНА КҮНҮ
УРУЙДУОБУН!

9 ДЬОН МАХТА-
ЛЫНАН КЫНАТ-
ТАНАН

10 АЙАР
ТАЛААН
ААРТЫГА

БОЛҔОЙУН

БолҔойун! Улуу тунах ыһыабынан «Сай-
дыс» сурунаал оонньуутугар кыттан бири-
истэ сүүй!

Тыаҕа үөскээбит киһи быһыытынан төрүт
өйдөбүлгэ иитилиннэбим. Онон, ыһыах,
биһиги дьиз-кэргэммитигэр, ыалларбыты-
гар, нэһилиэкпитигэр, улууспутугар саамай
сүрэби өрүктэр, күүтүүлээх-кэтэһиилээх
дьоро тэрээһин буолара. Танас-мааныта,
саната, дьэрэкээнэ, ас үрүнэ, үтүөтэ, амтан-
нааҕа барыта ыһыахха хаһааныллара.

Бопһуруоска эппиэттээ ис сүрэхтэн
оноһуллубут бириистэ сүүй!

- 1.Кэриэн ымыһа?
  - 2.Бадьаа?
  - 3.Көбүөр?
  - 4.Кымыс аһыгытын туох дииллэрий?
  5. Үнтү мэллибит хашпыт балык?
  6. Сэмсэ диэни быһаар?
  7. Саамал кымс диэн-хайдах кымыһы этэ-
ллэрий?
  8. Эһэ сыатын атыннык туох диэн ааттыыл-
ларый?
  9. Күөрчэх атын аата?
- Эппиэттэргитин –89679128019, 89142611029,
89245674135 нүөмэрдэргэ эрийэн кэлиҥ.

Уус Алдан улууһун Бэрт-Ууһун нэһилиэгин олохтообун Петухова Лилия Федоровна мээнэ дьахтар ылыммат, дыкти дьарыгын кытары билсиптиэбин.

Лилия бэйэн тускунан ааҕааччыларга билиһиннэрэ түс.

Мин 2001сыллаахха орто оскуоланы бүтэрээт оччотообуга ЯГСХ-ба билинни АГАТУ-га технолог үөрэбэр киирэн сана үөрэнэн иһэн сөбүлээбэккэ дойдубар төн-нүбүтүм, онтон 2005 сыллаахха Саһылыка-аннаабы детсадка ньээнкэнэн үлэлээн баран 2008-2010сылга Саһылыкааннаан оскуолатыгар поварынан үлэлээбитим. Ол кэnnэ, ООО СЫР-ДАХСКОЕ пекарнятыгар пекарь-кондитер үлэлии сылдьан ыарыым бэргээн тохтообутум. Миигин өйдүүр-өйүүр чугас киһим кэргэним Владимир Иванович Петухов Мүрү-Лена уу систематыгар оператор машинист идэлээх, үс кыталык кыыс оҕолордоохпут. Улахан кыыспыт Джулия медицина колледжын 2 кур-сун студентката, орто кыыспыт Милена 10 кылаас, Ми-ленам иллэн кэмигэр спорт өттүн сэнээрэр уонна мин көмө киһим буолан кыралаан иистэнэр, кыра кыыспыт Анджела 4 кылаас, кыра киһи буоларын быһыытынан тутунан интириэһиргиирин көрөн кыралаан дьарыктыы сатыбыт. Биһи дьиз-кэргэннэ бүөр ыарыыта наслед-ственнайынан ийэм өттүгэр баар. Оҕо эрдэхпиттэн ку-руутун эмтэнэр этим наар балыыһаҕа сытарым 2016 сылы керсен баран күүскэ ыалдьан куоракка көрдөрөн бүөр-бүнэн 2 гр инбэлииккэ таһаарбыттара, онтон ыла дьизбэ олоробун. Бэйэбэр сөп түбэхэр дьарык көрдөөн-көрдөөн дьэ бэйэбэр сөп түбэхэр кылынан ийи талбытым.

Бу көрөн киһи хараҕа үөрэр, астынар гына кылынан ийи өрүүгэ ханна, хайдах үөрэммикиний?

Биһиги нэһилиэкпитигэр убаастанар, бастакынан кыл-сизл, суолун-ийин арыйбыт киһибит Татьяна Яковлевна Колодезникова ыныран инникитин наада буолуо туһаныан, мин туйахпын хатарыан диэн үөрэппитэ, бастаан олох ылымматабым, ол да бу-оллар Татьяна Яковлевна схема бөҕө

бизрбитин барытын ууран испитим. Кэргэним иллэн кэмигэр уһанар идэлээх, бастакы өрүүбүн кини онорбут быһаҕа көстүүтүн тупсарар гына кылынан быа өрдөрөн көбүлээбитэ, дьэ онно бастакыбын Татьянам бизрбит схематын холбоон, инстаграмы хаһан дьон онорорун тоҕо мин са-тыа суохтаахпыный диэн сыал туруорунаммын аан бастакыбын эр киһи сахалыы курун өрөн таһаарбытым, онтон ыла, сыһыа баһылаан билигин дьонно сакааска өрөбүн.

Киһи иистэннэбинэ бииртэн биир сана сүүрэн, фантазията арыллан иһэр эбит. Кылтан араас үлэни онордум дууһам тугу сөбүлүүрүн, ыйарын кылбыттан онорон таһаарабын. Дьон биһирээннэр 2019

сылтан тигэбин сакааһынан өрөбүн. Үлэлэ-рим өрөспүүбүлүкэбэ да Россия хас да куорат-тарыгар барбыттара. Ордук сөбүлээн сэлэппэни тигэрбин ордоробун. Бэйэбин кытта орто кыһым Милена тэннэ иистэнэр, көмөлөһөр.

Биһиги ыал өбүгэлэрбитигэр хаалбыт дьарыгы өрө тутан кэргэмминэн биир санаанан салайтаран үлэли-бит. Кэргэним быһах онорор мин кылынан иистэнэбин. Оголорбутун эмиэ иллэн кэмнэрин туһалаахтык атаар-дыннар диэн кыралаан кыл өрүүтүгэр, танаастааһыныгар көмөлөһүннэрэбин. Ол курдук, уһуяаччы Татьяна Яковлевнам эппитин курдук, билигин кылынан өрүүм туһалыы сылдьар. Ааҕааччыларга баҕа санаам күн сири-н кэрэтин, сырдыгын, ырааһын эрэ баҕарабын, сырдык санаанан салайтаран олоххут ыраас сырдык эрэ буоллун! Бука бары бэйэ-бэйэбитин харыстаһан, дьоллоох доруо-бай эрэ буолуобун!

Лилия Федоровна кэпсээнин иһин махтал! Бу курдук, дьиз-кэргэннинэн иллээхтик-эйэлээхтик өбүгэ суолун тутуһан олоххут алгыстаах буоллун!

Кэпсэттэ Ньургуйаана Скрябина –Сайдыына РФ суру-налыыстарын сойууһун чилиэнэ

Депрессияҕа киирбэт туһуттан тугу гыныахха собуй?

Депрессия диэн сахалыы этгэххэ “санаа тууйул-луута”, “кэхти” диэн өйдөбүллээх.

Урут да, билигин да киһи санаата тууйуллара кэмнээх буолуо да, бу билигин ордук элбэхтик тахсар көстүү буолла. Киһи олоҕо барыта чэпчэки буолбат, санаттан сана түһүү-тахсыы барытыгар баар диэн сөпкө өйдүөхтээх. Депрессияҕа ордук чараас дууһала-ах, эттэригэр-хааннарыгар бары кыһалҕаны чугастык ылынар, эмоцияларын кыана туттубат дьон ордук ылларыахтарын сөп. Депрессияҕа ыллаттарбыт киһи кыайан туттуммат, кыраттан да быһпаста сылдьар, бэйэтэ да өйдөөбөтүнэн киннэнэр, өһүргэс, кырат-тан кыйаханар, дууһата хаайтарар, санаата холлор-тууйуллар буолар. Олоххо интэриэс сүтүүтэ, санаа түһүүтэ, өй-санаа, эт-сиин хамнанытын намтааһына эмиэ депрессияҕа тиэрдэр. Куруук ньиэрбинэйдии сылдьар, туохтан эрэ куруук долгуйар, кыһыһар, тулалыыр эйгэбэ барытыгар ээл-дээл сыһыаннаһар – ити аата бу киһиэхэ депрессия саҕаламмытын кор-дорор. Манньык турукка ор кэмнэ сырыттаахха, киһи доруобуйатыгар улахан охсууну тириэрдэр.

Депрессияҕа киирбэт инниттэн манньык тэттик сүбэлэри туһан.

1. Үөрэ-көтө сырыт.

Киһи үөрэ-көтө сылдыахтаах, ол аата киһи олоххо туох да ыарахан буолбутун иһин санаатын уларытан, буолбут түбэлтэбэ үчүгэй өрүтүн көрө сатыахтаах.

2. Утуйар уугун көрүн.

Киһи күннэ кыччаабыта 6-8 чаас утуйуохтаах, оҕо-8-9 чаас, онтон элбэбэ эбэтэр аҕыйаҕа киһи утуйар

уугун кэхэр. Сөптөөх бириэмэни тутуһан, уугун хана утуйдаахха, серотонин диэн киһи санаатын көтөҕөр уонна холку буолуутун хонтуруоллуур гормон үөскүүр.

3. Санаабын үллэстин.

Киһи мунчаарар түгэнигэр соботохсуйбакка, киһи-киһини кытары кэпсэтэн, санаатын тэннэ үллэ-стэн чэпчэтиннээхтээх. Киһи санара, кэпсии олордобоу-на санаата ыраастанар, сайҕанар уонна дьаарыстанар. Элбэх алгыһар доҕоттордоох, кэлэр-барар, санаатын кыбыстыбакка этинэр киһи итинник ыарахан турук-тартан көмүскэллээх буолар.

4. Эмоциябын искэр тутума.

Эмоциябын искэр туппакка, илдэ сылдыбакка, ытыаххын баҕардаххына ытаан, хаһытаан, аһаҕа-стык күлэн таска таһаарыахтаах. Эмоциябын таһаар-бат, көрдөрбөт түгэнигэр киһи ыарытыгар түгэнигэр элбэхтэр, тууйуллубут санаан эмискэ биирдэ тоҕо барара куһаҕан өрүтүнэн кубулуйуон сөп.

5. Элбэхтик хамнан.

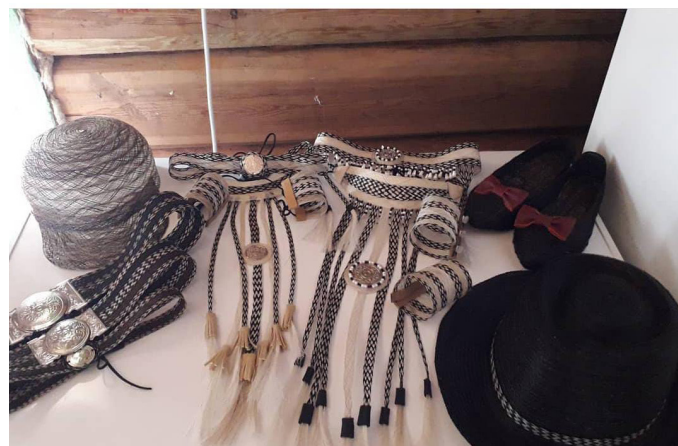
Киһи элбэхтик хамнанар, этин-сиинин дьарык-тыыр буоллабына эндорфин диэн гормон уоскуур. Эндорфин- дьол уонна үөрүү гормона буолар, бу гор-мон киһиэхэ элбиэр түгэнигэр киһи доруобуйатын уонна ис туругун көмүскүүр, харыстыыр. Хамсаныы, араас эрчилииһэ сылдыы, сүүрүү-көтүү, спорт-саа-лаҕа, бассейнна, фитнес кулууптарга дьарыктаныы, бэйэбэ бигэ эрэллээх, тулуурдаах буолууну, бэйэ ис туругун сааһыланыыны эрийэр. Итиннэ сүүрэн-көтөн, хамсаан-имсээн бардаххына, киһи самооцен-ката да үрдүүр, олох атын эргииргэ киирэн, чаччы бэйэбин кытта үлэлэһэн барыахха сөп.

6. Сөбүлүүр дьарыктан.

Киһи үлүһүйэн, сөбүлээн тугу эмит оноро-тута, ыллыы-туойа, айа-чинчийэ сылдьар буоллабына киһи олоххо мунчаарбат, санааҕа ылларбат. Айар толкуй-даах, чөл туруктаах, киэнник толкуйдуур дьон хаһан баҕар, туохтан баҕар күүстээх санааннан салайта-рынар кыахтаахтар. Барыта бэйэбиттэн тутулукта-абын таба өйдүүххэ наада.

Ааҕааччыларга барытыгар чэгиэн доруобуй-аны, нус-хас дьоллоох олоҕу, этэннэ сылдыыны баҕарабын.

Яковлева Айталиа ХИФУ психологиче-скай киинин психолога

Пантелеймон Романович Егоров

Я родился в 1953 году в городе Якутске. Инвалид первой группы по зрению с рождения, брайлист. Окончил в 1969 году Якутскую республиканскую школу для слепых и слабовидящих детей и в 1971 году – хабаровскую школу для слепых и слабовидящих детей. В 1976 году окончил физико-математический факультет Якутского государственного университета и работал учителем математики в Якутской республиканской школе для слепых и слабовидящих детей. С 1981 года работал программистом в информационно-вычислительном центре ЯГУ, а с 1989 года – начальником сектора математического обеспечения ИВЦ ЯГУ. С 2010 года – заведующий учебно-научной лабораторией адаптивных компьютерных технологий СВФУ, с 2013 года – директор Северо-Восточного научно-инновационного центра развития инклюзивного образования СВФУ. Являюсь директором ООО «Учебно-производственный вычислительный центр "Толбон"» со дня его создания 13 марта 1991 года. Это первое предприятие не только в Якутии, но и в Российской Федерации, создано для трудоустройства людей с проблемами здоровья. Являюсь членом Всероссийского общества слепых с 1967 года. Работал на общественных началах в системе ВОС с 1971 года по 1990 год; активно участвовал в общественной жизни ЯРП ВОС, был членом президиума ЯРП ВОС, председателем совета работников интеллектуального труда, капитаном республиканской команды шашистов, занимавшей регулярно призовые места на российских соревнованиях. Активно участвовал в спорте, художественной самодеятельности – в хоре, в духовом оркестре, организовал и руководил при клубе имени Н. Островского духовым оркестром и эстрадным ансамблем. В 2004 году на очередной республиканской конференции ЯРО ВОС был избран председателем ревизионной комиссии ЯРО ВОС. Являюсь первым незрячим кандидатом в мастера спорта по международным шашкам Якутии, неоднократным чемпионом республиканского правления ВОС по шашкам. Являюсь ярким пропагандистом спорта, поклонником и защитником системы Брайля рельефно-точечным шрифтом для людей с проблемами зрения на всех уровнях – от Министерства образования Якутии до Министерства образования России. Ежемесячно в городских и республиканских СМИ выходят мои статьи о жизни ВОС, о спорте, о известных жителях республики – незрячих интеллектуалах. Опубликовал в СМИ более двухсот статей, член союза журналистов Российской Федерации.

Издал в 2004 году первую книгу о незрячих интеллигентах Якутии «И мечты сбываются», а в 2005 году издал учебно-методическое пособие «Компьютер – ваш помощник и друг», предназначенное для людей с проблемами зрения. Являюсь создателем и председателем правления общественной организации Якутской республиканской ассоциации студентов, аспирантов и специалистов с особыми образовательными потребностями, которая с 1991 года оказывает посильную помощь всем студентам с особыми образовательными потребностями ООП. В 2010 году по моей инициативе в СВФУ была создана уникальная по своему статусу и оснащению современным оборудованием по мировым стандартам учебно-научная лаборатория адаптивных компьютерных технологий, аналогов которой нет ни в российских, ни в зарубежных университетах. По программе развития было приобретено оборудование на 14 миллионов рублей: сорок брайлевских строк, включая органайзеры Pronto; десятки всевозможных цифровых видеоувеличителей, начиная с портативного Ruby, кончая стационарными Топазами; видеокамеры Pearl для мгновенного озвучивания плоскочечных текстов и сохранения информации на винчестере компьютера; четыре брайлевских принтера фирмы Everest для распечатки методических материалов и издания учебников по системе Брайля; устройства для изготовления рельефно-графических пособий; универсальные диктофоны Plectalk с поддержкой формата Daisy, ноутбуки, айфоны, айпеды, GPS навигаторы и многое другое. В 2013 году, также по моей инициативе, был создан Северо-Восточный научноинновационный центр развития инклюзивного образования, директором которого я работаю и поныне. В 2010 году успешно защитил кандидатскую диссертацию на тему: «Организационно-педагогические условия профессионального образования людей с особыми образовательными потребностями посредством использования адаптивных компьютерных технологий». В 2014 году завершил работу над докторской диссертацией на тему: «Педагогическое сопровождение обучающихся с особыми образовательными потребностями в системе инклюзивного образования». Как педагог и единственный учёный Якутии вот уже в течение 30 лет веду плодотворно научные исследования в области развития инклюзивного образования обучающихся с особыми образовательными потребностями. По теме инклюзивного образования опубликовал более ста научных работ, в том числе 4 личные и 1 коллективную монографию, 6 учебно-методических пособий, в том числе, два учебных пособия с грифом ДВ РУМЦ, 3 научные статьи в журналах Скопус 33 научные статьи в журналах ВАК.

С 2012 года являюсь экспертом Российского союза ректоров по инклюзивному образованию, с 2020 года являюсь экспертом по инклюзивному образованию международной программы развития инклюзивных сообществ некоммерческой организации «Inclusive Practices», члена IACD, глобальной международной сети, аккредитованной ООН. Дважды получил Европейский грант немецкой службы академических научных обменов и проходил многомесячные научные стажировки в немецких университетах. Являюсь автором якутского алфавита по системе Брайля для людей с проблемами зрения и под моим руководством и редакцией опубликовано 63 наименований учебнометодической, научно-популярной и художественной литературы по системе Брайля. В 2012 году по моей инициативе и непосредственном участии разработан синтезатор якутской речи, состоящий из двух голосов: мужской – Толбон и женский – Сата. В 2016 году выиграл Конкурс на соискание грантов главы городского округа «город Якутск» по проекту «Знание – Сила», в рамках которого было выпущено учебное пособие С.С. Шишигина «Учитесь играть на хомусе» по системе Брайля для людей с проблемами зрения. В 2017 году выиграл Конкурс на соискание грантов главы городского округа «город Якутск» по проекту «Славим наш город Якутск», в рамках которого выпущен компакт диск поэта, барда, мелодиста, горожанина Владимира Егорова. Становился дважды обладателем гранта Президента России на развитие гражданского общества по проектам инклюзивного

образования в 2017 и в 2019 годах. По моим разработанным уникальным авторским учебным программам прошли курсы повышения квалификации по инклюзивному образованию 150 преподавателей СВФУ и 500 воспитателей и учителей из городов и улусов Республики Саха (Якутия). На протяжении многих десятилетий веду большую общественную работу как на городском, республиканском, так и на российском уровнях. Включён в состав многих рабочих групп различных министерств и ведомств. Являюсь инициатором создания и активным членом Координационного совета по делам инвалидов при Главе Республики Саха (Якутия), автором Концепции развития инклюзивного образования. В 2017 году по моей инициативе был создан Координационный совет по инклюзивному образованию города Якутска и в 2019 году Координационный совет по инклюзивному образованию Республики Саха (Якутия). В обоих Советах занимаю должность заместителя председателя Совета. На современном этапе развития отечественного образования при обучении людей с проблемами зрения я, как педагог и учёный во главу угла ставлю два основополагающих фактора: это система письменности Луи Брайля и адаптивные компьютерные технологии, без которых невозможно говорить о качественном обучении данной категории населения. Награждён за многолетнюю, плодотворную работу в области социализации и профессиональной реабилитации молодёжи с особыми образовательными потребностями.

ВНИМАНИЮ АБИТУРИЕНТОВ, РОДИТЕЛЕЙ!

ГБПОУ РС (Я) «Жатайский техникум» приглашает на учебу по следующим профессиям и специальностям:

Мехатроника и мобильная робототехника
Судостроение
Судостроитель-судоремонтник металлических судов
Электромонтёр по ремонту и обслуживанию электрооборудования

Сварщик (ручной и частично механизированной сварки (наплавки)
Докер-механизатор
Эксплуатация судового электрооборудования и средств автоматики
Судовождение
Эксплуатация внутренних водных путей.
Повар,кондитер
Сестринское дело
Медицинский массаж (для обучения лиц с ограниченными возможностями здоровья по зрению) (ПРЕДОСТАВЛЯЕТСЯ ОБЩЕЖИТИЕ) Для абитуриентов с ограниченными возможностями по здоровью зачисление по результатам среднего балла аттестата ИПР и справка МСЭ.

Документы на поступление ждем через портал образовательных услуг Республики Саха (Якутия) по адресу (<https://edu.e-yakutia.ru/> по почте по адресу: 677902 Республика Саха (Якутия)п.Жатай Строда 7,по электронной почте: zhataytekh@yandex.ru

Конт.тел. +7 (4112)426407;427303
Подробно о приёме на новый учебный год можно узнать на сайте техникума zhataytekh.ru в разделе "Абитуриент"

САНАТТАН САНА КҮНҮ УРУЙДУОБУН!

Бүгүнкү нүмөрбитигэр билсизбин ыраах-чугас дойдулары ситимниир Дьокуускай куорат биир сүрүн миэстэтин аэропордун тутуах үлэһитин Илья Васильевич Оконешниковтыын.

Илья Васильевич, бэйэн тускунан кэпсээ, би-лиһиннэр...

Кылгастык кэпсээтэххэ мин Орто-Халыма оройу-онун, Сылгы-Ытыр дэриэбинэтигэр Оконешнико-втар дьиз-кэргэттэригэр алтыс оҕонон алтынны 2 күнүгэр 1971сыллаахха төрөөбүтүм. Ийэм Око-нешникова Елена Михайловна, Адам Оконешников Василий Егорович, бииргэ төрөөбүттэр ахсыабыт. Кыра сылдьан оҕо-оҕо курдук төрөөбүт алаастарбар сүүрэн-көтөн улааппытым, Оскуолаа аҕыс сааста-ахпар үөрэнэ кирибитим. Төрүүхпүттэн сүрэхпинэн мөлтөх буолан (порок сердца) физкультураа сыл-дьарбын бошпунтара, кыратык да хамсаннахпы-на тиритэн сар барарым, Сүрэхим кэйиэлиирэ, ол курдук, спортка тустуу көрүнэр кыра эрдэспиттэн баҕалаах этим да доруобуйам тохтоппута. Бииргэ төрөөбүттэриим спортка дьарыктаналлара, ситиһи-илэнэллэрэ. Спортка баҕалаахпын көрөн Сыроват-скай Пантелеймон Иванович сарсыарда үөрэх ин-нинэ ыгыран дьарыктыыра, санаабын түһэриэмэ күрэх көрүнэ элбэх диэн санаабын көтөҕөрө. Онтон ыла шашка, шахмат, теннис, ытыгы, куруһаҕар дьарыктанар буолбутум, араас күрэхтэргэ да кытта-рым, оскуолам чигэһин көмүскүүрүм. Оҕо сылдьан тустууга баҕалаабым да чугаһаппаттар этэ, ол гынан

7күл үөрэнэ сырыттаһынан баҕа санаам туолбут-таах, чугастаабы дэриэбинэбэ Тихонов Бириһи-гэр көнүл тустуу биллэриллэн мин ыһааһымар киһи суох буолан тустар чизскэ тиксибитим онно оройуон призёрдара, чемпионнара бааллара. Дьэ ол күрэххэ 2 миэстэ буолан үөрүүм көтүүм сүрдээх этэ. Хомойуох иһин ыарыым биллэрэн, онтон ыла тустуубун букатыннаахтык хаалларбытым. Оску-ола 1989с бүтэртим, 1993 сыллаахха Дьокуускайда-абы №1 лицейы бүтэрэн сварщик идэтин ылбытым. Үөрэхпин бүтэрэн баран дойдубар тийиэн олорон туох көстөрүнэн үлэлээн, иллэн кэммэр булдуна үлүһүйэrim. Инвалидка хойутаан сүрэхпинэн 3гр тахсыбытым ол кэннэ 2004 сыллаахха Березовка дэ-риэбинэтигэр спортзал тутуа сылдьан 10м үрдүктэн стройкаттан охтон, оһоллонон Трамва ылан 2гр ин-бэлиит буолбутум. Онтон ыла эмтэнээри чугастыы диэн манна Дьокуускайга кэлбитим. 2013 сылла-ахха инбэлииттэр уопастыбаларыгар кирибитим, онно дьэ билбитим инбэлииттэргэ аналлаах араас күрэхтэр баалларын. Оҕо сылдьан дьарыктаммыт көрүннэрбин санаттан сөргүтэн дьарыктанан спартакиадаларга кыттыыны ылабын. Олортон ор-дук шашкаа, шахмакка, теннискэ уонна чэпчэки көрүннэ сүүрүүгэ миэстэлэһэбин. Республикан-скай күрэхтэргэ дойдум Орто-Халыма аатыттан кыттааччыбын. Ону ааһан, сүүрүүнү таптааччылар «Сулус» диэн түмсүүгэ киирэн дьарыктанан күрэх-тэргэ кыттабын. Бэйэм баҕа өттүбүнэн инбэлиит колясочниктарга, кырдыаҕастарга көмөлөһөрбүн ордоробун. 2018 сыллаахтан Аэропорт Уборщик территория. үлэлээбитим төрдүс сыла. Түгэнинэн туһанан оҕо сылдьан дьарыктаабыт тренербар Сы-роватскай Пантелеймон Ивановичка уонна ЯГО ВОИ салайааччыта Емелина Екатерина Дмитриев-наа, сана талыллыбыт председателыгэ Николаева Александра Максимовнаа махталбын тиэрдэбин.

Дьылҕа Хаан баар дииллэр. Инники олобун хайа суолунан барара үөһэттэн ыйыллар... Сорох саха итиннэхэ бүк эрэнэр. Илья Васильевич, ааҕааччы-ларбытыгар баҕа санаабын анаа.

Билигин санаан көрдөххө оҕо сылдьан ыалдыа-бын диэн сытынан кэбиспитим буоллар, спордуна дьарыктаммакка ханнык киһи буолан тахсарым биллибэт. Ньобой эбитим ду, Быраастар боболлоро сүүрүмэ, көтүмэ, мэниктээмэ, элбэх ууну иһимэ ди-иллэрэ, барытын таннары онорорум дьарыктана-рым, сүүрэрим, көтөрүм. Итиннэ улахан оруолу оҕо киһиэхэ төрөспүттэриттэн тутулуктаах ди саныы-бын. Дьон араас, хас биридии киһи сыаллаах-сорук-таах, олоххо тардыһылаах буолар, Дьарыктанын сүүрүн-көтүн, олобу кытта тэҥнэ хардыылаан, бары үөрэ-көтө сылдьын! Барытыгар ситиһии тосхойдун, чэгиэн-чэбдик буолун! Таптаан уонна Таптатын!

Кэпсэттэ Ньургуйаана Скрябина-Сайдына
РФ суруналыстарын сойууһун чилиэнэ

ДЬОН МАХТАЛЫНАН КЫНАТТАНАН

Уус Алдан улууһун Бэрт-Ууһун нэһилиэгин доруобуйаларынан хааччахтаах олохтоохтор түм-сүүлэрин бэрэсдээтэлин Петрова Зоя Дмитриевна-лыын билсизбин. 2004 сылга инбэлииткэ тахсаат, Бэрт Ууһун нэһилиэгин инбэлииттэрин түмсүүлэ-ригэр бэрэсдээтэлинэн талыллан, үлэтин саҕала-абыт.

Зоя Дмитриевна, үлэбин, дьиз-кэргэннин сэ-һэргээ....

Эспитим курдук, 2004 сылтан ыла нэһилиэгим, улууһум, республика ытыр араас тэрээһиннэ-ригэр бэйэм уонна дьоннору кытыннаран илдьэ сылдьан кэллим. Улууспут обществотын предсе-дателинэн бары убаастыыр киһибит Людмила Пе-тровна Рожина үлэлии сылдьар

Кини сүбэтинэн-аматынан былааннаахтык үл-элээн барбышпыт, ол курдук аан бастаан бары ааттанын, инбэлииттэр диэн аны бүтэбит диэн, нэһилиэктэр бары тус-туска ааттаммышпыт. Мин үктэллэринэн дабайан үөһэ тахсыахпыт диэммин «Үктэл» диэн ааттанан наһаа үчүгэйдик дьоммун кытары үлэлээн барбытым, бырааһынньыктары бэйэм сценарий суруйан ытыабын, нэһилиэк со-циальной үлэһитин Екатерина Петровна Доргу-евалыын бииргэ ылсан дьоммутун сэргэхситэн улууска уонна республиканскай тэрээһиннэргэ сырытыннаран, кытыннаран буолбуттук. 2006 сылтан 2011 сылга диэри доруобуйаларынан ха-

аччахтаах оҕолорго, инбэлиит төрөспүттээх дьиз-кэргэттэр оҕолорун түмэн «Дьулуур» диэн лаабы-ры үлэлэтэн төрөспүттэр махталларын ылбытым, республика конкурсугар кыттан бастааммыт пер-сональной компьютерынан наҕараадаламмышпыт, лаабыр үбүн-аһын соцууправления көрөр этэ, оч-чолорго Анна Прокопьевна Бурнашева начальник этэ. Спортивной күрэхтэһиилэргэ, художествен-най самодеятельноска кыттан бириистээх миэстэ-лэргэ тиксэр этибит. 60 сааспар диэри нэһилиэкпэр улууспар, республикаа киллэрсибит кылаатым, үлэлэrim түмүктэрэ наҕараадаларым буолаллар:

2006-2011сс. «Дьулуур» дьиз-кэргэн лаабыра,
2014 сыллаахха улууска ПОДА волейбол хама-андатын олохтообутум,

2014 с. нэһилиэкпэр "ЭЙЭБЭС ЭБЭЭЛЭР" түм-сүү тэрийэн күн бүгүннэ диэри үлэлиир.

2017сыллаахха саас оскуола иһинэн "Сайылык Далбардара" диэн вокально-фольклорнай ан-самбл тэрийбитим. 2019 с. Алушта куоракка баран всероссийскай "Дорогами успеха" диэн ааттаах конкурс-фестивальга лауреат аатын ылан кэлби-пит.

2018 с. Улуустаабы доруобуйаларынан хаачча-таах оҕолоох төрөспүттэргэ "Ымы" диэн аатта-ах түмсүү тэрийэн Анисия Николаевна Матвеева диэн ийэ салайан үлэлии-хамсыы олоһоллор, бары биир санаалаах дьон түмсэн санааларын үлэстэн, кыһалҕаларын быһаарсар буоланнар махталлара улахан. Ити курдук, дьон махталыттан ордук ула-хан үөрүү суох миэхэ.

Кэргэмминээн Петров Николай Василье-вичтыын икки кыыс оҕолонон ыал аатын ылбышпыт номнуо 39 сыл буолла. Билигин эбээ, эһээ үрдүк аа-тын ылыбыт. Ааҕааччыларбар, баҕарыам этэ, кы-лаабынайа доруобуйа, доруобуйабытын көрүнэн, дьоллоохтук-соргулаахтык олоһун, бэйэ-бэйэбэ истин сыһыаны, элбэхтик үөрүн-көтүн, салгынна сылдьын уонна түгэнинэн туһанан республиката-абы общество председателигэр Ирина Васильевна Лебедеваа 60 саасынан путевка бэлэхтээн 14 күн Геленджик куоракка, «Эдельвейс» санаторийга сынньанан, муора салгынынан тыһынан, кэлби-пинэн улахан махталбын тиэрдэбин.

Бу курдук, дьон махталынан кынаттанан Бэрт ууһа нэһилиэк бочуоттаах олохтооҕо Зоя Дми-триевнаа чэгиэн доруобуйаны, ситиһиилээх үлэ-ни, иллээх дьиз-кэргэни баҕара хаалыахха!

Кэпсэттэ Ньургуйаана Скрябина-Сайдына
РФ суруналыстарын сойууһун чилиэнэ.

АЙАР ТАЛААН ААРТЫГА ИЙЭ

Маайа хара бараан куударалаах баттахтаах, көбүс көнө унуохтаах, киһи эрэ манньыйаах аһаҥас мичээрдээх бэһиэлэй кыыс этэ. Кини сүрдээх үлэхит, түргэн-тарҕан туттуулаах, чэн-чис буолан хотуна дьахтар соруйарын олус сөбүлүүрү. Биир үтүө сааскы ылааны күн Маайа үлэтин бүтэрэн дьиэтигэр бараары турдагына хотуна: «Маайа, райсойууска баран бу докумуону биэрэн кэл, срочно наада диэтигэр,- диэн модьу куолаһынан баагынаата. Маайа хап-сабар былаатын баанан кумаагыны ылан сүүрү турда. Ыраахтан көрдөххө үрүмэччи курдук чэпчэ-китик сиргэ-буорга тийэр тийбэт дугуйан сүүрэрэ кэрэ да этэ! Докумуону кадр отделигар киирэн биэрээт төттөрү ойон иһэн арай биир эдэр, кэтит сарыннаах, хоп-хойуу хаастаах уолга кэтиллэ түстэ. Соһуйан иһин түгэбиттэн синньи-гэс баайы сана тагыста уонна утары көрөн турар уолу одуулаата. Сүрүбэ мөхсүбүтэ, долгуйбута сүрдээх. Уол мичик гынна, көхсүн этиттэ уонна: «Аатын кимий?- диэтэ.

Маайа кыбыстан «Мин, мин,мин Маайа-бын,-диэтэ...Ити кэnnэ Маайалаах Сэмэн добор-доһуулар саҕаламмыта. Ыйданалаах түүн күүлэй, бастакы уураһы, сэмэй тапталга билини. Дьоллоох күннэр эдэр дьон олохторун кииргэспиттэрэ, ыраас халлаан анныгар туох да мэхэй суох курдуга...

Биир күн Маайа Сэмэни ынырда. Маайа үөрэн чабылыспыт харахтарынан тапталлаагы утары көрөн туран «Сеня, мин оҕо күүтэбин»- диэн баран сыллаан ылла. «Эн дьоллооххун дуо? Сеня?»

Арай Сэмэн дышпиэннээх харагынан Маайаны тобулу көрөн туран « Кимтэн?» диэн халлаанна этин эспитинии ыйытта. Маайа мух-мах буолла, бэлэнигэр хомуох турбут курдук тына кылгаата, халлаан харангарбыкка дылы буолла. Хайдах? Тоҕо?

Маайа сирэйгэ бэрдэрбитти тылыттан матан турбахтаата, өйдөөмүнэ ыйытыан баҕарда эрээри итинник тыллартан санаата түһэн түргэн үлүгэрдик тэйэ хаамта уонна иннин хоту сүүрдэ. «Хайдах?!Тоҕо?!Тугун сүрэй, ыараханай?!»- диэн ыйытыктар төбөтүн хам туттулар, сүрэжин тэбэрин күүһүртүлэр...

Сэмэн икки күн анараа өттүгэр табаарыһа Өлүөскэ ынырыгытынан ыалдьытты дьиэтигэр кэлбитэ. Остуолга араас ас эгэлгэтэ, арыгы тэлгэммит этэ, Өлүөскэ ырбайыагынан ырбайан көрсүбүтэ.

Доборум Сэмэнчик, киир добор, кэпсэтиэх, кыратык тэп гынан үөрүөх- көтүөх, көрсүбэтэх быданнаата, доборгун умна быһыытыгыйыккын ээ, добор! диэн табаарыһын өрө көтөбүллэн көрсүбүтэ. Кэпсэтии-сэлэһии ортотугар Өлүөскэ холуочуйан олорон ыйытааччы буолбута:

Добоор, ити Маайаны кытта сыһыанныт ханна тийидэ? Кыыс хайдагы, астык дуу?-дии дии Өлүөскэ табаарыһын саннын тыастаастык тап-тайан алларастаабыта, көлөһүнэ түспүт сүүһүн соттубута. Ээ, ити кыыһы кытта биир түүн үнкүрүйэ оонньообутум, бэрт астык этэ добоор!-диэн баран Өлүөскэ мунна хаһыныраабыта.

Сэмэн ыас хара түүн дьиэтигэр хааман иһэн төбөтүн иһэ толору ыйытык буолбута. Кини Маайата ...Таптыыр чыычааҕа... Өлүөскэ хоонньугар Маайа...Ити санаалартан кини санаата алдыаммыта, олобун харана былыт бүрүүкээбитэ, күнэ саппабырбыта. Сэмэн олоҕо тохтообута...

Маайа күн аайы сэгэрин Сэмэни көрүүн, утары туран кини хараҕа тугу кэпсиирин билиэн баҕарара да, хомойбут санаата өрө ылара. Ама таптыыр киһитэ хайдах итинник быһыылааммытын, сүөргү ыйытыгы биэрбитин тобулбакка Маайа барахсан түүнэ күнүс буолбута, санаата алдыанан аһаабат да этэ...

Күн түүн солбуһан субуллар былыттар көмүс күһүн кэрэ кэмий аҕалбытара. Сир- дойду араас дьэрэкээн өнгүн алаастарга ыһан ийэ айылҕа көмүс мөһүүрү танаһын танныбыт дьикти түгэнэ үүммүтэ.

Маайа биир сарсыарда ынахтарын ыан, сарсыардааны үлэтин үмүрүтэн дьиэтин таһыгар танас ыйыы сылдыан тэйиччи Сэмэн хааман иһэрин көрөн сүрүбэ тип-тилигирэс буола долгуйбута, иһэ биллэ улаатан сүүрүөбүн мэхэйдиргэ дылыта. Сэмэн чугаһаан кэлэн Маайатын кууһан ылан кулгааҕар сипсийбитэ: «Чыычааҕым,көмүһүн,бырастыгы гын дуу, мин акаары быһыыбын! Дьон тыла, ордук саныыра эн биһикки тапталбыт кутаатын умуруора сатаабыт эбиттэр!»

Маайа ис сүрүбүтүн үөрэн, көтүөбүн кыната суох буолан турарын кини эрэ билэр! Аттыгар таптала,кини дьоло,олобун анала, Сэмэнэ баар! Бу буоллаҕа дьол диэн!...

Салгыыта бэчээттэниэ

Күн Эйэ

Филиппова Светлана Яковлевна
Амма улууһун Сатаҕай нэһилиэгин олохтооҕо. 2015 сылтан Сатаҕай нэһилиэгин доруобуйаларынан хааччактаах дьонно председателинэн үтүө суобастаахтык үлэли-хамсыы сылдьар.

Абонент 001. Уөһээ Бүлүүгэ олорор 45 саастаах эр киһи. Инсульт кэнниттэн 1 группалаах инбэлиит. Билигин хаамар, уна илиитэ эрэ хамсаабат. Ыал буолуон баҕалаах кэрэ анардьын билсиэн, олобун суолталыан багарар.

Абонент 002. Ханалас улууһуттан 39 саастаах 3 группалаах инбэлиит эр киһи ыал буолан олобун оностуон баҕалаах кэрэ анардьын билсиэн багарар. Дьыэлээх, кэтэх хаһаайыстыбалаах.

Абонент 003. 41 саастаах кэргэннэнэ сылдыбатаах, олоххо активнай позициялаах эр хонуун сүрэжин анарын көрдүүр. Горнай улууһун дэриэбинэтигэр ийэтин кытта олорор.

Абонент 004. Бүлүүттэн төрүттээх билигин Хатаска олорор 36 саастаах, 1 группалаах инбэлиит эдэркиһи бэйэтин саастыгыта кэрэ анардьын билсэн ыал буолуон багарар.

Абонент 005 44 саастаах сымнаҕас үлэхит эр киһи 3 группалаах инбэлиит (кулгаагынан) бэйэтин саастыгы кэрэ анардьын билсиэн багарар

Интириэһиргээбиттэр редакция номерыгар билсинг 89142611029, 89679128019,89245674135

АММАБАР

Ыраах ыра санаа аргыстан айанныбын ахтылҕаннаах аммабар көрсөбүн өрүү күлүмүрдэс күннээх күндү көмүс дойдум аммам. Үөрэллэр-көтөллөр үтүө санаалаах уруу-аймах билэ дьонум көрсөр миигин кырдыаҕас эдьиийим үүтээх сылаас чэйинэн. Хатыннаах чаран лабаатынан далбатыы өрүү чэлгийэр күөх хонуугунан тупсан үөрдэ,чэлгийэ тур төрөөбүт дойдум аммам. Аммам миэнэ харысхалым хаххам Аныгыс кэлэрбэр күөх хонуулаах тэтэркэй сардаананы уунаннын көрсөөр миигин амма эбэкэм.

АЛААДЫ

Уоту ат алҕаан аһатыан алаадылыан. Урулуу-аймахтыгы буолуон ,алаадылыан дойдугун алҕаан аһах тутуон.алаадылыан ыһах ыһыллар күнүгэр .алаадылыан. Ыал буолуон,дьиэ уот туттуон.алаадылыан, Малааһын маанытын тэрийиэн.алаадылыан. Ыалдыт хоноһону маанылыан,алаадылыан Оҕо-төрөтөн ,үөрэххэ атаарыан .алаадылыан. Үөрдэххэ көттөххө,алаадылыан. Курутуйдахха хомойдоххо,алаадылыан. Санаан тууйуллаагына алаадылыан. Дьыэбин ыраастаан сыт таһааран ,алаадылыан. Кыһынны киэһээни сылаанньытан ,алаадылыан, Саха ахтар аһа алаады сандалы мааны аһын алаадыны Үтүс үйэлэргэ умнумуобун доботоор.

ИП Кондратьева Марфа Николаевна
Издательский дом "ДЬОЛУО"

Издательский дом "ДЬОЛУО" предлагает Вам сотрудничество в изготовлении различной печатной продукции. Наши услуги в этой области охватывают полный технологический цикл: от компьютерных работ, редактирования, корректура, дизайн, верстка по подготовке к печати, включая разработку электронных оригинал-макетов.

Мы предлагаем Вам следующее:

- журналы с мягким и твердым переплетом
- удостоверение
- свидетельство
- зачетные книжки
- архивные коробки
- медицинские журналы
- переплет книг и брошюр

и мн.другое

Индивидуальный подход!
Выезд к клиенту!
Доставка по городу!

Ждем ваших звонков: 8914-270-23-58

Наш e-mail: marfa.red@mail.ru

Мы находимся: г. Якутск, переулок Энергетиков 2а, офис 220